

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ОСОБАМ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ УКРАЇНИ НА КОНФІДЕНЦІЙНІЙ ОСНОВІ

CERTAIN ASPECTS OF MOTIVATION AND PROVISION OF GUARANTEES TO PERSONS WHO PROVIDE ASSISTANCE OPERATIVE AND SEARCH UNITS OF THE STATE BORDER SERVICE UKRAINE ON A CONFIDENTIAL BASIS

Кметь О.О., ад'юнкт відділення докторантури та ад'юнктури

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Статтю присвячено окремим питанням мотивації осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам Державної прикордонної служби України на конфіденційній основі. На основі проведеного анонімного опитування серед жителів прикордонних районів аналізується мотиваційна спрямованість даної категорії осіб, сформульовано основні соціальні та психофізіологічні потреби, реальні важелі впливу, від яких залежить надійність і плідність співпраці громадян з оперативно-розшуковими підрозділами. З'ясовані умови, за яких жителі прикордонних районів готові залучатися до конфіденційного співробітництва та надавати допомогу оперативним працівникам. Визначено, що підґрунтям побудови цих відносин є дотримання прав і свобод громадян, потреба в стимулюванні їхньої позитивної активності для забезпечення виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. З'ясовуються актуальні проблемні аспекти використання конфідентів, зокрема: забезпечення безпеки, які є значущими для осіб у сприянні оперативно-розшуковим підрозділам. Автором наведено основні причини, які заважають громадянам ефективно співпрацювати з правоохоронними органами. Розглядаються питання звільнення від кримінальної відповідальності осіб, залучених до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, які під час виконання спеціального завдання з попередження або розкриття організованої групи чи злочинної організації, вчинили кримінальне правопорушення. Визначаються деякі питання заохочення конфідентів за виконання завдань протидії злочинності на державному кордоні та лінії розмежування. Для досягнення поставленої мети, в ході дослідження автором обґрунтовано необхідність внесення змін до нормативно-правових документів в сфері оперативно-розшукової діяльності та сформульовано рекомендації вдосконалення чинного законодавства щодо системи захисту цієї категорії громадян.

Ключові слова: конфідент, мотивація, жителі прикордонних районів, опитування, оперативно-розшукові підрозділи, оперативно-розшукова діяльність, забезпечення безпеки, звільнення від кримінальної відповідальності, соціальний і правовий захист.

The statute is devoted to specific issues of motivation of persons who provide assistance to operational units of the State Border Service of Ukraine on a confidential basis. On the basis of an anonymous survey conducted among residents of border regions, the motivational orientation of this category of persons is analyzed, the main social and psychophysiological needs, real levers of influence, which depend on the reliability and fruitfulness of cooperation of citizens with operational and investigative units, are formulated. The conditions under which residents of border areas are ready to obtain confidential cooperation and provide assistance to operatives have been clarified. It was determined that the basis for building these relations is the observance of the rights and freedoms of citizens, the need to stimulate their positive activity to ensure the fulfillment of the tasks of operational and investigative activities. Current problematic aspects of the use of confidants are clarified, in particular, ensuring security, which are significant for individuals in assisting operational and investigative units. The author gives the main reasons that prevent citizens from effectively cooperating with law enforcement agencies. The issue of exemption from criminal liability of persons involved in the performance of tasks of operational and investigative activity, who committed a criminal offense during the performance of a special task to prevent or uncover an organized group or criminal organization, is under consideration. Some issues of encouraging confidants for the performance of crime prevention tasks at the state border and demarcation line are defined. In order to achieve the set goal, during the research, the author justified the need to make changes to normative legal documents in the field of operative and investigative activity and formulated recommendations for improving the current legislation regarding the system of protection of this category of citizens.

Key words: confidant, motivation, residents of border areas, survey, operative-investigative units, operative-investigative activity, ensuring security, exemption from criminal liability, social and legal protection.

Постановка проблеми. У своїй повсякденній оперативно-службовій діяльності оперативно-розшукові підрозділи Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужба) часто покладаються на допомогу громадян, в основному жителів прикордонних районів. Така співпраця оперативного працівника і громадян здійснюється у межах ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». До співпраці на конфіденційній основі можуть залучатися люди різних професій, статусу, з особливими навичками, такі, що можуть надавати інформацію анонімно, гласно чи негласно. Таке співробітництво буде малоефективним без правильного розуміння внутрішнього переконання та життєвої позиції осіб, які сприяють оперативно-розшуковим підрозділам Держприкордонслужби на конфіденційній основі. Також важливим фактором результативної роботи з отримання оперативної значущої інформації від особи, яка співпрацює з оперативно-розшуковим підрозділом на конфіденційній основі, є розуміння нею гарантування безпеки під час виконання покладених завдань, наявності соціальних і правових гарантій з боку держави.

Отже, мета статті полягає в тому, щоб на основі наявних на сьогодні результатів опитування жителів прикор-

доння, визначити мотиваційну спрямованість даної категорії осіб у наданні допомоги оперативно-розшуковим підрозділам Держприкордонслужби, з'ясувати проблемні аспекти забезпечення безпеки конфідентів, які є вагомими для осіб у сприянні оперативно-розшуковим підрозділам, а також обґрунтувати необхідність внесення змін до чинного законодавства для подальшого вдосконалення загальнодержавної системи захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичний аналіз останніх досліджень свідчить про те, що в сучасний період питання зазначеної проблематики стали предметом наукових праць відомих науковців, серед яких О. Бандурка, В. Василичук, О. Гриньків, В. Давидюк, В. Катеринюк, О. Кіресва, Н. Нелєдва, К. Ольшевський, В. Половников, А. Притула, М. Салтиков, Я. Тализіна, В. Тищук, С. Халимон, В. Шендрик.

У більшості випадків вчені-правознавці в галузі оперативно-розшукової діяльності переконані, що отримати та належним чином реалізувати оперативну інформацію часто неможливо без розвідувальної діяльності конфідентів. Таким чином, цілком закономірно, що у практичній діяльності органів, які здійснюють оперативно-розшукову

діяльність, цьому аспекту приділяється значна увага. Проте питання підвищення ефективності сприяння конфідентів оперативним підрозділам вимагає подальшого вивчення з метою вироблення найбільш оптимального шляху його вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Співробітники оперативно-розшукових підрозділів не завжди можуть ефективно та в повній мірі протистояти злочинним проявам, що негативно впливають на суспільство, без допомоги громадян, які через різні обставини стали мимовільними свідками вчинення протиправних дій. Активність громадян та продуктивність співробітництва значною мірою залежить від задоволення соціальних та психофізіологічних потреб, наявності реальних важелів впливу для надання негласної допомоги.

Жителі прикордонних районів складають леву частину громадян, що безпосередньо беруть участь у протидії злочинності на державному кордоні та лінії розмежування. Дослідження особистості потенційного конфідента сприятиме з'ясуванню мотиваційної спрямованості конфідента, від якої залежить надійність і плідність співпраці. Правильне визначення пріоритетів конфідента дозволяє оперативному працівнику провести оцінку результатів співробітництва та за необхідності коригувати свою поведінку для досягнення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Тому з метою масового збирання емпіричного матеріалу, який після відповідного аналізу та математичної обробки був використаний для встановлення актуальних проблем конфіденційного співробітництва в контексті забезпечення соціального і правового захисту конфідентів, було розроблено анкету-опитувальник, що налічувала 20 запитань. Питання в анкеті мали закрити (вибір однієї або декількох відповідей із запропонованих в анкеті варіантів) та відкрити форму (можливість надавати власну відповідь), розміщених в Google-Forms. За змістом запитання були об'єктивні (про місце проживання, освіту, вік тощо) та суб'єктивні (такі, що виявляли соціально-психологічну спрямованість опитуваного, його ставлення до надання допомоги оперативним підрозділам, засобів мотивації). Анкетування мало анонімний характер, що забезпечувало збереження в таємниці особистих даних та не порушувало права та свободи людини і громадянина. Загалом в опитуванні взяли участь 172 респонденти з різних регіонів України, з них 142 (83 %) особи є жителями прикордонних районів (59 % – чоловіки, 41 % – жінки).

Результати даного анкетування підтверджують, що практично половина опитаних (49 %) повністю довіряють Держприкордонслужбі, 25 % вже брали участь у наданні допомоги оперативним працівникам. 64 % респондентів схвалюють таку допомогу громадян та вважають, що це є важлива місія, 12 % – не схвалюють, 24 % – не змогли відповісти.

Водночас лівова частка опитаних жителів прикордоння не мають твердої громадянської позиції та мотивації, навіть за умови, що є свідками тих чи інших злочинних проявів, що виражається у відсутності бажання надавати будь-яку значущу інформацію прикордонникам. 25 % опитаних не готові співпрацювати з оперативними підрозділами в силу різних обставин. Основною причиною, через яку особи відмовляються надавати допомогу оперативним підрозділам Держприкордонслужби, є страх за власне життя і здоров'я та членів своєї сім'ї під час та після завершення такої співпраці.

Проблема захисту прав конфідентів є нагальною в силу самої специфіки діяльності останніх, оскільки при підготовці, проведенні або участі в оперативно-розшукових заходах передбачається тісний контакт з особами, які вчиняють кримінальні правопорушення, з метою подальшого їх викриття та притягнення до відповідальності. Тут можна зробити висновок про те, що конфіденти діють

в умовах ризику, наражаючи себе, а в ряді випадків, своїх близьких на небезпеку.

В умовах повномасштабної війни під час співробітництва з оперативно-розшуковими підрозділами підвищується ступінь ризику таких осіб, змінюється характер загроз їх життю, здоров'ю, майну або близьким родичам, ускладнюється забезпечення їх соціального і правового захисту у процесі виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Сьогодні залучення громадян до конфіденційного співробітництва з органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не є чимось незвичайним, хоча варто визнати, що часто громадяни не знають про таку практику (32 %), а дехто побоюється негативного сприйняття суспільством такої діяльності.

Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебувають під захистом держави. Захист держави гарантується тим, що співробітництво особи з оперативними підрозділами у виконанні спеціальних завдань оперативно-розшукової діяльності є державною таємницею, яка охороняється законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [2], «Про державну таємницю» [3] та низкою інших відомчих нормативно-правових документів.

На сьогоднішній день Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» є основоположним нормативно-правовим актом, який гарантує правовий захист конфідентів. Так, в ст. 13 закону визначено, що у разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки. На наш погляд, дана норма потребує доопрацювання, оскільки можна констатувати, що обов'язок надання конфіденту правового захисту оперативним підрозділом виникає тільки при наявності реальної загрози злочинного характеру щодо конфідента.

Разом з тим, під загрозою можна розуміти і висловлювання здійснити протиправні дії по відношенню до конфідента. При цьому способи вираження загрози можуть бути різними: усно, письмово, за допомогою жестів, електронними листами, демонстрацією зброї або предметів, які можуть використовуватися в якості зброї тощо. Погроза може бути висловлена безпосередньо особі, яка надає допомогу оперативним підрозділам, так і через посередників або інших осіб, наприклад, близьких родичів. У даному випадку йдеться про «ймовірну» загрозу в якості однієї з підстав для здійснення правового захисту осіб, які співпрацюють з правоохоронними органами і застосування заходів щодо забезпечення безпеки.

У випадку, якщо матеріали оперативно-розшукової справи стали підставою для відкриття кримінального провадження, конфідент залучається до кримінального процесу в якості свідка. Основу правового регулювання в Україні у цій сфері становить Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [4], проте комплексна система забезпечення захисту свідків у кримінальному провадженні в Україні ще не створена [5, с. 44].

У деяких зарубіжних країнах законодавчо закріплені правові норми, що забезпечують всебічне регулювання питання забезпечення безпеки свідків, в тому числі і свідків з числа осіб, що співпрацюють з оперативними підрозділами на конфіденційній основі.

Історично склалося, що найбільший досвід у встановленні та розвитку інституту убезпечення свідків мають США, де функціонує спеціальна Федеральна Програма Захисту Свідків (United States Federal Witness Protection Program або Witness Security Program) [6], яка передбачає фізичну охорону особи, право на отримання нових документів, зміну місця проживання, забезпечення житлом,

допомогу в перевезенні особистих речей на нове місце проживання, забезпечення необхідним прожитковим мінімумом, за потреби – зміну зовнішності. Досвід правової регламентації США у зазначеній сфері цікавий не лише своєю новизною, а й конкретністю державних програм у сфері забезпечення безпеки конфідентів.

Відповідно до українського законодавства особи, які співпрацюють з правоохоронними органами, мають право: на повагу до честі та гідності, давати добровільну згоду на конфіденційне співробітництво або відмовитися від нього; припинити такі відносини; укласти відповідну письмову угоду; отримувати достатню інформацію про свої права, обов'язки й передбачену законом відповідальність за свої дії та рішення, про межі дозволеної поведінки, дій та рішень, про правила, заходи й засоби конспірації, про наявні ризики та небезпеку, про поведінку, дії, рішення, від яких слід утриматися; відмовитися від виконання явно злочинного наказу, доручення, завдання; на компенсацію понесених у зв'язку з виконанням завдань витрат; на оплату праці; на забезпечення соціальних і правових гарантій; на забезпечення своєї безпеки, безпеки близьких родичів і членів сім'ї та їх майна [7, с. 115].

В. Давидюк наголошує на тому, що важливим моментом організації роботи з конфідентами є питання забезпечення їх безпеки вже після завершення співробітництва з правоохоронними органами. Це питання не є другорядним, особливо враховуючи його залежність від військово-політичної обстановки в країні. Українська історія вже знавала часів, коли відомості про конфідентів з різних причин ставали надбанням суспільства: через зміни політичної кон'юнктури, зраду службових інтересів особами, яким ці відомості були довірені для виконання поставлених завдань, недбалість тощо [8, с. 98].

За результатами проведеного нами опитування також було з'ясовано, що громадяни готові залучатися до конфіденційного співробітництва та надавати допомогу оперативним працівникам за наявності певних умов, а саме: матеріальне заохочення за виконання завдань (35 %), забезпечення захисту життя, здоров'я та майна (18 %), грошова компенсація в разі отримання шкоди, яка була пов'язана з виконанням завдання (13 %), засекречення персональних даних (10 %), інформування громадян щодо можливості та механізм надання інформації про протиправну діяльність (8 %).

Не є виключенням і соціальні потреби конфідентів, які виявляються у таких бажаннях та цілях людей, як прагнення надати допомогу у боротьбі зі злочинністю, зберегти та зміцнити авторитет у соціальному середовищі спілкування, особиста переконаність, почуття обов'язку, патріотизм (16 %).

Досі як серед учених-теоретиків, так і практичних працівників оперативних підрозділів залишається актуальним та суперечливим питання про те, наскільки ефективною є матеріальна мотивація для осіб, які сприяють правоохоронним органам. На сьогоднішній день ми не володіємо інформацією щодо впливу розміру отриманої винагороди конфіденту на якість виконання завдань, проте цілком очевидно, що мотивація, пов'язана з реалізацією матеріальних потреб, є найбільш поширеною формою стимулювання, оскільки задовольняє найбільш значущі життєві потреби та є суттєвим детермінантом активізації людської діяльності.

Більшість опитуваних (52 %) вважають, що розмір отриманої винагороди має залежати від складності виконаного завдання та його результативності, але не менше 3000 грн, інша частина – 25 % рахують за доцільне встановити фіксовану оплату, незалежно від проведеної роботи, в розмірі 5000 грн на місяць.

При залученні особи до конфіденційного співробітництва важливо встановити мотивацію у здійсненні такої діяльності, оскільки вона може бути безпосередньою при-

чиною її поведінки. Незважаючи на те, що вступ у відносини конфіденційного співробітництва є добровільним, держава повинна піклуватися про створення позитивної мотивації для цих осіб. Підвищення ефективності роботи осіб, які взаємодіють із суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, можливе за допомогою об'єктивної оцінки умов, що склалися, а також стимулювання громадян шляхом кореляції зв'язку між потребами людини та її мотивами в наданні допомоги оперативно-розшуковим підрозділам Держприкордонслужби.

У той же час співробітникам оперативно-розшукових підрозділів для сприяння на конфіденційній основі необхідно враховувати факт, що, для отримання певної винагороди, особа може вдаватися до певних хитрощів: надавати інформацію, яка не відповідатиме дійсності, а кожен факт виглядатиме цілком правдиво. Коли правоохоронні органи платять конфіденту гроші, то сподіваються, що кожна наступна інформація буде кращою, цікавішою та кориснішою, але існує ризик отримання недостовірної інформації. Тому, перш за все, потрібно орієнтуватися на тих конфідентів, для яких матеріальна мотивація не буде першорядною, а лише додатковим бонусом цієї співпраці.

Окремо слід зупинитися на залученні до співробітництва на морально-психологічній основі. Дієвим таким елементом мотивації вважають 23 % опитаних. На нашу думку, він є найбільш нестійким важелем впливу та безпосередньо залежить від правових та моральних засад суспільства. Наявність так званого «компрометуючого впливу», що ґрунтується на використанні влади та загрози, є не зовсім моральним, а якщо під його впливом буде отримано згоду, то таке сприяння може бути короткостроковим, безперспективним і, певною мірою, небезпечним через можливість умисної дезінформації, провокації та інших негативних наслідків. У зв'язку з цим, не випадково законодавець наполягає саме на добровільній згоді особи брати участь у наданні допомоги оперативно-розшуковим підрозділам [1].

Серед науковців О. Гриньків [9], С. Халимон [10], В. Усенко, В. Некрасов, В. Мацяк [11] залишається дискусійним питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності конфідентів.

На думку 19 % опитаних нами громадян, таке звільнення є правомірним, якщо особа сприяє викриттю протиправної діяльності на державному кордоні, проте більшість (54 %) схильються до думки, що звільнення від кримінальної відповідальності за такої умови не можливе.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) визначено, що конфіденти можуть нести кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю (ст. 328 КК України); даних досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності, зокрема конфіденційного співробітництва (ст. 387 КК України); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України) [12].

Наприклад, В. Катеринюк зазначає, що конфіденти зобов'язані не розголошувати відомості про факт, результати й інші деталі конфіденційного співробітництва; сумлінно та професійно виконувати інструкції, вказівки, доручення, завдання уповноваженого працівника; під час їх виконання не порушувати права та свободи третіх осіб; дотримуватися правил і заходів конспірації, використовувати відповідні засоби; не виходити за межі дозволеної уповноваженим працівником поведінки, дій та рішень; не вчиняти злочини, незаконні та провокаційні дії; тримати в таємниці відомості, отримані внаслідок конфіденційного співробітництва та повідомляти їх тільки конкретному уповноваженому працівнику; дотримуватися відповідних заходів безпеки [13, с. 60].

Водночас О. Гриньків пропонує доповнити ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» таким змістом: «Особу, яка залучена до виконання

завдань оперативно-розшукової діяльності і під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття організованої групи чи злочинної організації вчинила кримінальне правопорушення, може бути звільнено від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України». Ці випадки пропонує закріпити в КК України, доповнивши розділ IX «Звільнення від кримінальної відповідальності» статтею 45-1: «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з виконанням спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» [14, с. 40].

Погоджуємося з думкою вказаної вченої щодо доцільності внесення таких змін. У випадку, коли особа (конфідент) вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнена від кримінальної відповідальності за умови, якщо вона активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заповідяну шкоду.

Що стосується кримінальної відповідальності за розголошення відомостей, які становлять державну таємницю, необхідно зауважити, що це є проблематично. Суб'єкт цього злочину спеціальний – це особа, якій відомості, що містять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Це може бути як службова особа, так і інша особа, пов'язана по службі з такими відомостями (секретар, шифрувальник тощо). Для цих осіб Закон України «Про державну таємницю» встановлює спеціальний порядок допуску і доступу до державної таємниці і певні обов'язки її охорони, зокрема, не допускати розголошення будь-яким способом державної таємниці; виконувати режим секретності та інші вимоги, про знання яких особа обов'язково ставить підпис у певних документах [15].

Отже, лише у разі надання конфіденту спеціального допуску і доступу до державної таємниці у встановленому порядку, він набуває статусу особи, яка може бути притягнута до відповідальності за розголошення державної таємниці. Практика свідчить, що такий допуск та доступ конфідентам не надається, принаймні це не передбачено відомими нормативно-правовими актами.

Висновки. За результатами проведеного опитування серед жителів прикордонних районів, були з'ясовані основні мотиви, якими керують громадяни в наданні допомоги

прикордонникам. Серед них ключовими важелями впливу є матеріальне заохочення за виконання завдань та забезпечення гарантій захисту життя, здоров'я і майна. Тому вважаємо за доцільне, виробити модель локального нормативного правового акту, який регламентував би матеріальну винагороду громадянам, які надають важливу та об'єктивну інформацію оперативно-розшуковим підрозділам.

Якщо розглядати питання забезпечення безпеки осіб, які з тих чи інших причин можуть бути залучені до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, доцільно передбачити безпеку особам, з метою усунення потенційних загроз та гарантування належних умов співпраці для активної участі громадян у боротьбі зі злочинністю шляхом реформування та осучаснення не тільки правової процедури забезпечення безпеки конфідентів, а й детального опрацювання організаційної складової частини такого процесу.

З метою належного забезпечення правового захисту осіб, що надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі, пропонуємо передбачити в статті 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» в якості підстав ймовірну загрозу злочинного посягання на життя, здоров'я, майна конфідента та членів його сім'ї. На наш погляд, заходи реагування слід обирати залежно від характеру загрози та ситуації, що склалась, та специфіки виконання оперативно-розшукового завдання конфідентом.

З метою забезпечення захисту здоров'я, життя та майна конфіденту, який раніше залучався до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» шляхом додавання норми, яка б передбачала захист не лише тих осіб, які сприяють правоохоронним органам, але й тих, які колись сприяли. Для цього у статті 13 слід: назву після слова «залучається» доповнити словом «залучалася»; у частинах першій і третій після слова «залучається» додати слово «залучалася».

У сукупності внесення даних змін до нормативно-правових документів в сфері оперативно-розшукової діяльності сприяло б, на наш погляд, підвищенню ефективності конфіденційного співробітництва з метою протидії противоправним діянням на державному кордоні та лінії розмежування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII / *Верховна Рада України*. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 10.05.2023)
2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII / *Верховна Рада України*. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення: 11.05.2023)
3. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII / *Верховна Рада України*. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 11.05.2023)
4. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII / *Верховна Рада України*. Дата оновлення: 20.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (дата звернення: 11.05.2023).
5. Фурс С. І. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства: порівняльно-правовий аналіз. Суми : Сумський державний університет, 2018. 131 с.
6. United States of America, Department of Justice, Office of the Inspector General, Audit Division, United States Marshals Service: Administration of the Witness Protection Security Program : Executive Summary URL: <https://oig.justice.gov/reports/USMS/a05usms/final.pdf>
7. Тализіна Я.О. Використання конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні : монографія / наук. ред. І.А. Тітко. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
8. Давидюк В. Окремі аспекти забезпечення безпеки конфіденційного співробітництва осіб із правоохоронними органами. *Вісник ХНУВС*, 2019. №2 (85). С. 95–104.
9. Гриньків О. О., Халимон С. І. Проблеми правового регулювання соціального і правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. *Бюлетень обміну досвідом роботи МВС України*, 2020. № 224. С. 64–73.
10. Халимон С. І. Деякі проблеми соціально-правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам органів і установ виконання покарань на конфіденційній основі. *Протиправна поведінка : погляд крізь призму юридичної науки* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. І.Г.Богатирьова. Ніжин : Видавець ПП Лисенко, 2012. С. 168–170.
11. Усенко В. Ф., Некрасов В. А., Мацяк В. Я. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами: погляд сьогодення : погляд сьогодення : монографія. Київ : КНТ, 2007. 204 с.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III / *Верховна Рада України*. Дата оновлення: 28.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 07.05.2023).
13. Катеринюк В. Характеристика правового інституту та правовідносин конфіденційного співробітництва. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 4 (121), 2021. С. 53–65.

14. Гриньків О. О. Шляхи вдосконалення кримінально-правового забезпечення оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса : Гельветика, 2019. Т. 23. С. 34–42.

15. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Я. Тація та ін. 5-те вид., допов. Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. та ін. Харків : Право, 2013. 1040 с.